

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

Zondag 26 november 2023.

Eeuwigheidszondag, herdenking van de overledenen

Thema: Alle dingen hebben tijd, maar Gods liefde eeuwigheid

Voorganger: Dr. Tjaard Barnard

Organist: Jos van der Kooy

*Met medewerking van
Doretthe Janssens, dwarsfluit*

*Gespeeld wordt onder andere
het tweede deel uit de zesde triosonate BWV 530 (lente)
het tweede deel uit de derde triosonate BWV 527 (adagio e dolce)*

Welkom en aansteken van de kaars

Muziek

Aanvangslied: Liedboek (staande) 942

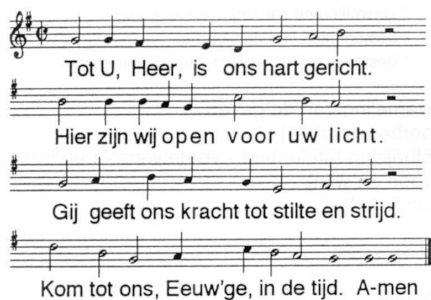
Ik sta voor U in leegte en gemis

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordslied Tot u, Heer, is ons hart gericht

Tot U, Heer, is ons hart gericht.
Hier zijn wij open voor uw licht.
Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.
Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men

(Gemeente gaat daarna zitten)

Inleidende bijbellezing Rom 14: 7-9

[7] Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. [8] Als wij leven, leven wij voor de Heer. En als wij sterven, sterven wij voor de Heer. Wij horen bij onze Heer Jezus Christus, in heel ons leven en ook als we sterven. [9] Want Christus is gestorven en opgestaan om Heer van ons allemaal te zijn. Hij is onze Heer, zolang we leven. En hij blijft onze Heer als we gestorven zijn.

Gebed

Eeuwige God,
Generaties komen en generaties gaan. Talloos veel mensen voor ons hebben dit, uw huis bezocht. Zij zochten naar de zin van hun bestaan. Wilden hun leven in uw licht plaatsen. In leven en in sterven vonden zij steun bij u.

Wilt u zich ook over ons ontfermen. Wil ons dragen, door heel het leven heen. Wil ons vasthouden, want zonder u kunnen wij niet.
Amen.

Lied 413 Grote God, wij loven u

Bijbellezing Prediker 3: 1-15

[1] Er is voor alles in het leven een geschikte tijd.

[2] Er is een tijd om kinderen te krijgen,
en er is een tijd om te sterven.

Een tijd om planten in de grond te zetten,
en een tijd om planten uit de grond te trekken.

[3] Een tijd om mensen te doden,
en een tijd om mensen beter te maken.

Een tijd om dingen af te breken,
en een tijd om dingen op te bouwen.

[4] Een tijd om te huilen,
en een tijd om te lachen.

Een tijd om verdriet te hebben,
en een tijd om te dansen.

[5] Een tijd om samen te slapen,
en een tijd om in je eentje te slapen.

Een tijd om iemand te omhelzen,
en een tijd om afstand te houden.

[6] Een tijd om iets te zoeken,
en een tijd om iets te verliezen.

Een tijd om dingen te bewaren,
en een tijd om dingen weg te gooien.

[7] Een tijd om iets los te scheuren,
en een tijd om iets heel te maken.

Een tijd om stil te zijn,
en een tijd om te praten.

[8] Een tijd om lief te hebben,
en een tijd om te haten.

Er is een tijd voor oorlog,
en er is een tijd voor vrede.

[9] Een mens heeft er niets aan om steeds maar hard te werken. [10] Hard werken is een zware taak, die God de mensen heeft opgelegd.

[11] God zorgt ervoor dat alles op de juiste tijd gebeurt. En hij heeft de mensen geleerd om dat te begrijpen. Toch begrijpt een mens nooit helemaal wat God doet. [12] Daarom zeg ik: Je kunt maar het beste vrolijk zijn en van het leven genieten. [13] Als je lekker eet en drinkt en geniet van al je bezit, dan is dat een geschenk van God.

[14] Alles wat God doet, dat blijft voor altijd. Dat heb ik vastgesteld. Je kunt er helemaal niets aan veranderen. Zo zorgt God ervoor dat de mensen eerbied voor hem hebben.

[15] Alles wat er is, was er allang. En wat nog komt, is er ook altijd al geweest. God laat steeds weer hetzelfde gebeuren.

Lied 903: 1, 2 en 6 Zou ik niet van harte zingen

Preek

Vandaag is het eeuwigheidszondag. En daarmee is precies het thema van vandaag gegeven. Tijd en eeuwigheid. We hoorden het ook in de bijbellezing uit Prediker. Alles heeft zijn tijd. Voor alles in het leven is een tijd. Het leven is een voortdurende afwisseling van activiteiten en van rust. Van handen uit de mouwen steken, in het zweet jouws aanschijns werken en daarna verpozing zoeken. Van opgaan, bloeien en verzinken. Van generaties die komen en generaties die gaan. Van natuur die opgroeit in de lente, bloeit in de zomer, verdort in de herfst en sterft in de winter. Dat is ons bestaan in deze wereld. Dat is ons bestaan in de tijd. Zoals de oude Griek al zei: panta rhei, ouden menei. Alles stroomt, niets blijft.

Daartegenover staat de eeuwigheid waar wij het in dit huis altijd over hebben. Als we het moeilijk vinden om God Heer of Hij te noemen spreken we over de Eeuwige. We denken aan iets of iemand zonder begin of eind. Die al het aardse bestaan overstijgt. Die in de hemel is - waar dat ook is - terwijl wij op aarde zijn. Een grotere tegenstelling is amper denkbaar.

Geloven gaat om het ontmoeten van die twee wereld. De tijd en de eeuwigheid. Waar die twee elkaar raken, gebeurt iets bijzonders. Worden mensen aangeraakt. Ontstaan er geloof.

Het is zoals we het zingen in ons antwoord.

Tot u, Heer, is ons hart gericht.

Hier zijn wij, open voor uw licht.

Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.

Kom tot ons, Eeuwige, in de tijd.

De eeuwigheid, de Eeuwige die in de tijd komt. De Eeuwige die zijn licht laat schijnen over in ons bestaan, over ons bestaan. Dat is wat wij hier week-in-week-uit zoeken. Ons bestaan dat voor een moment opgetild mag worden uit het alledaagse. Ons bestaan dat een hemelse glans kan krijgen, als wij ons ervoor openstellen. Als wij ons erdoor laten verlichten. Als wij luisteren naar onze roeping. Als wij boven onszelf uitstijgen en in ons leven waarmaken, wat het betekent om God, dat is je oorsprong en je naaste, dat ben je uiteindelijk zelf, lief te hebben.

In sommige delen van het land zeggen mensen van oudsher iets bijzonders als ze het over sterven hebben. Als iemand overleden is, zeggen ze: die is uit de tijd. Gisteren hoorde ik het zelfs iemand in een actieve vorm zeggen, een dame van in de negentig, nog volstrekt helder, maar wel wat krakend: als het moment komt, dat ik uit de tijd ga.

Dat is op een prachtige manier beschreven wat doodgaan betekent. Uit de tijd gaan. Niet meer in de tijd zijn. Niet meer een plek innemen in ons bestaan, dat altijd wordt bepaald door ruimte en tijd. Niet meer meedoen in de tijd. In geloof kan dan snel de stap gemaakt worden, dat 'niet meer in de tijd zijn' betekent, in iets anders zijn. In de eeuwigheid. En zo zoeken de meeste godsdiensten - en ook onze christelijke - naar een antwoord op de onoplosbare vraag: waar zijn de doden. Ze zijn niet meer in de tijd. Ze zijn in de eeuwigheid. En omdat God daar is, zal het wel goed komen. Ik kom daar straks op terug.

Sommige gelovigen zijn zo blij met dit antwoord, dat zij zich allemaal concrete voorstellingen maken hoe het zijn zal in de hemel. De Openbaring schetst een neergedaald Jeruzalem uit de hemel met gouden straten, waar God het licht zal zijn. Jezus zegt iets over een plek met vele woningen, waarbij iedereen terecht kan in wat ik maar zal noemen de hemelse Bijlmermeer met woningen voor velen. Mensen zoeken naar beelden voor die eeuwigheid om hun dierbaren maar zo dicht mogelijk bij zich te houden. Zo staat mij nog het beeld voor ogen van die kist met André Hazes op de stip van de Arena, waarbij een van zijn vrienden, niet bekend om zijn religieuze uitingen, toch wel veronderstelde dat André vanaf een wolkje zat toe te kijken. Bij het verscheiden van Pim Fortuijn, nu twintig jaar geleden, stond er iemand bij de begraafplaats Driehuis/Westerveld met een bord met daarop de tekst: Hij is niet dood, hij leeft. Een waar woord bij iemand die je voor een messias houdt.

Tegelijkertijd: al deze prachtige religieuze en ook minder religieuze beelden en voorstellingen zijn best mooi, maar echt troosten doen ze ons niet. Wie met de dood wordt geconfronteerd, bemerkt een kilte en een eenzaamheid die niet weg te redeneren zijn. De dood wordt nooit leuk. En de meesten van ons zullen dat aan den lijve hebben ondervonden, toen ze geconfronteerd werden - al dan niet voorbereid door een lang stervensproces - met de onherroepelijkheid van de dood. De geliefde is er niet meer. Wat hij of zij voor je betekende, het is verstild in het niet meer aanwezig zijn. De herinneringen kunnen mooi zijn, maar blijven de scherpe rand houden van het pijnlijke gemis. Natuurlijk: niemand komt hier levend vandaan, maar voor de achterblijvers blijft de gruwelijkheid van het gemis. De definitiefheid van de eindigheid van het bestaan. De eenzaamheid waarin we soms gestort worden.

Zoals we hier bijeen zijn, in deze vrijzinnige kerk, geloven wij niet direct in de mooie antwoorden die soms gegeven worden. We willen onszelf niet rijk rekenen met een weerzien in de hemel, alsof er drie mensen zitten te wachten, totdat de vierde zich bij de hemelpoort meldt, en er weer een kaartje gelegd kan worden. Al te concrete beelden en verwachtingen maken ons sceptisch. We weten het gewoon niet. En dat is het antwoord wat ik van de meesten van u krijg, als we spreken over wat er na dit leven is.

Zoals een oud gemeentelid me eens zei: het is een compleet mysterie. Waar we vandaan komen en waar we heen gaan. We kunnen het niet weten, we hoeven het niet te weten. Maar hij voegde er ook aan toe, dat hij zich geen zorgen maakte. Voor ons aardse bestaan zal het wel goed geweest zijn, daarna ongetwijfeld ook. Hij maakte zich geen zorgen. Had zijn uitvaart goed geregeld en had gezorgd dat er tussen de papieren over zijn crematie ook een brief zat aan zijn vrouw, die zich na zijn dood liet lezen als een liefdesbrief. Zo verklaarde de inmiddels ook overleden weduwe het mij, na zijn heengaan.

Vandaag zijn wij hier bijeengekomen om de overleden gemeenteleden van het afgelopen jaar te herdenken. Straks zal ik hun namen voorlezen. En in hun namen zien we hen weer voor ons. Mensen van vlees en bloed. Mensen met aardigheden en eigenaardigheden. Gemakkelijke mensen en moeilijke mensen. Optimisten en pessimisten. Voor ons geestesoog

zien we ze voor ons, alsof ze nog leven. En leven doen ze, voor ons. Zolang wij zelf nog bestaan.

We noemen hun namen en we proberen te geloven, dat zij ook op een andere manier nog voortbestaan. Dat hun namen, dat hun wezen, ook geborgen is in een eeuwigheid. Dat wat zij waren, mee opgenomen mag zijn in een goddelijke werkelijkheid, die wij ten diepste niet kunnen begrijpen of kunnen bevatten. Dat zij opgenomen zijn in Gods liefde, waarover we zongen, daarnet telkens in die laatste regels van dat lied.

*'Alle dingen hebben tijd,
maar Gods liefde eeuwigheid'.*

Voor vandaag lees ik die regel, dat hele lied, als een beeld van, wat ik daarstraks al zei, het raken van de tijd en de eeuwigheid. Het geloof in een eeuwigheid die ons tijdelijke bestaan omvat houdt.

Vandaag noemen we alle namen. Niet alleen de namen van hen die dit jaar uit ons gemeente ontvallen zijn, maar ook de namen van hen die al veel langer geleden overleden zijn. Want als mensen ons veel gedaan hebben, zullen we ze nooit vergeten. Zal de tijd misschien wel de scherpste randjes eraf gehaald hebben, maar het verlies blijft dichtbij. Rouw is namelijk als een wild monster, dat je zomaar, onverwachts kan bespringen. Juist als je er niet op gerekend had. Juist als je dacht dat je er misschien al wel wat meer overheen was. Rouw en verdriet zullen ons een leven lang blijven vergezellen. En hoe diepere de band, hoe dieper de liefde was, hoe zwaarder de rouw en hoe langer die bij ons zal blijven.

Vandaag noemen we die namen en we ontsteken er een lichtje bij. We verwijzen naar het eeuwige licht dat ons overstijgt. We hopen dat wie wij missen, op de een of andere manier, die wij niet kunnen begrijpen, zullen rusten in de eeuwigheid. Gedragen zullen worden in de schoot van Abraham, zoals het in het Nieuwe Testament staat. Dat hun namen geschreven staan in de palmen van de handen van de Eeuwige.

We kunnen ons er letterlijk niets bij voorstellen. Maar die gedachte, die vele generaties voor ons en ongetwijfeld ook na ons, verder hielp, kan ook ons blijven dragen.

Zoals we het in remonstrantse kringen al bijna 100 jaar zeggen:

*Wij vertrouwen op de overwinning die de strijd teniet doet;
en wij geloven in de vrede Gods die alle verstand te boven gaat.
Amen.*

Stilte

Muziek

Woorden bij de dood

Te allen tijde en overal komt waar het leven kwam, de dood. Hij breekt het kostbare, broze leven af. Hij komt verwacht of onverwacht; als vijand of als vriend; ondanks ons mensen of door mensenschuld. Maar hoe hij komt, hij is of wordt mee opgenomen in het plan van God. Hierdoor is hij geen einde, doch overgang; brengt geen scheiding slechts, doch ook hereniging; en voert niet tot vernietiging, doch tot vernieuwing in het licht. Nu wij staan voor de dood erkennen wij, dat wij voor het onbekende huiveren, maar voor God buigen en op Hem vertrouwen in geloof. Wij huiveren voor de onontkoombare macht van de dood; maar

wij vertrouwen op de macht van God, in wiens hand dood en leven zijn. Wij buigen voor Gods oordeel, waarvoor alle mensenoordeel zwijgt, maar wij vertrouwen op Zijn liefde die verzoent en onze schuld vergeven wil. Wij buigen voor de onbegrepen hoogte van Zijn wegen, maar wij vertrouwen op de overwinning die de strijd teniet doet; en wij geloven in de vrede Gods die alle verstand te boven gaat.

Muziek

Herdenken overleden gemeenteleden en voorlezen van hun namen

Tijdens het voorlezen van de namen: aansteken van de kaarsjes door nabestaanden terwijl lied 598 zachtjes klinkt:

Dans nos obscurités, allume le feu qui ne s'éteint jamais.

Als alles duister is, ontsteek dan een lichtend vuur dat nooit meer dooft.

Lied Heer, herinner u de namen, melodie lied 730

Tekst: Nicolaas Kleine, melodie: Herman Strategier

[de nieuwe woorden, ontleend aan de bundel *Het vrije lied* zijn hier om copyright redenen niet opgenomen]

Gebeden, afgesloten met gezamenlijk gebeden 'Onze Vader' Na 'Zo bidden wij tezamen' zingt gemeente 2x 367B

Eeuwige, onze God,

Wij zijn niet in staat de dood tegen te houden
als het leven zijn uiterste grens heeft bereikt.

Onze macht is beperkt tot het leven tussen geboorte en dood,
tot het land van leven en liefde,

van geven en krijgen,

van vreugde en leed,

van verplichtingen en tekortkomingen,

van veel zoeken, veel bereiken, maar nooit alles,

van veel proberen, maar nooit voltooiing vinden.

v. Zo bidden wij tezamen.

g. Heer onze Heer, ontferm u over ons.

We willen voor u uitspreken:

U bent meer dan wij.

U bent meer dan het leven.

U bent meer dan de dood.

U bent voor eeuwig onze God.

Wilt u zich dan over ons blijven ontfermen.

v. Zo bidden wij tezamen.

g. Heer onze Heer, ontferm u over ons.

Eeuwige God,

We willen u bidden voor wie rouwen. Voor wie dagelijks leven met een groot gemis. Die het moeilijk vinden om verder te gaan. Die het lastig vinden om te ervaren wat de zin van het leven nog is.

We bidden u ook, voor mensen die ziek zijn. Die de dood onder ogen moeten zien. Geef aan hen en aan hun dierbaren sterkte. Houd hen vast in uw liefde en blijf hen nabij.

- v. Zo bidden wij tezamen.
- g. Heer onze Heer, ontferm u over ons.

In de stilte willen wij u bidden, ieder voor zich. We noemen namen die niemand anders voor ons kan noemen. We bidden, omdat we geloven dat u naar ons luistert.

[...]

Met heel uw kerk, van alle plaatsen en tijden, bidden we met de woorden van Jezus.

Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Mededelingen

Sluiten van de Bijbel

Collecte (tijdens de dienst): Diaconie en Gemeente

Slotlied (staande): Liedboek 90a
O God, die droeg ons voorgelacht

Uitzending en zegen

Bevestigen wij dan ons geloof in een leven van liefde.
Aanvaarden wij onze verantwoordelijkheid voor onze geloofsgemeenschap,
haar taak in deze wereld met haar noden.
En gaan wij van hier naar onze huis en onze levensopdracht,
Onder Gods zegen

De Heer zegene en Hij behoede u.
De Heer doe zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig.
De Heer verheffe zijn aangezicht over u en geve u vrede.
Amen.

Lied 978: 4

Muziek